

Rozdział 1. Rola sądu w prawie karnym wykonawczym. Uwagi na tle zmian w zakresie właściwości i zasad orzekania w toku postępowania wykonawczego

Prof. UWr dr hab. *Tomasz Kalisz*

§ 1. Uwagi wprowadzające

Celem opracowania jest przybliżenie pozycji i odtworzenie właściwości organów sądowych, wskazanie podstawowych zasad rządzących sądowym postępowaniem wykonawczym oraz prezentacja aspektów proceduralnych związanych z zaskarżaniem wydanych w tym postępowaniu postanowień. Zadanie to ma szczególny charakter wobec zasadniczej modyfikacji jaka dokonała się w tym obszarze, wskutek zmian KKW ustawą ZmKKW. Wskazana nowelizacja, w sposób odmienny od założeń twórców kodeksu, zmodyfikowała istotne elementy tego fragmentu prawa karnego wykonawczego. Fakt ten skłania do bardziej wnikliwej analizy nowych regulacji i bezpośredniego wyrażenia swojego stanowiska w zakresie przedmiotowej zmiany, zwłaszcza w perspektywie zgromadzonych doświadczeń. Ocena taka musi także brać pod uwagę prakseologiczne i aksjologiczne założenia kodyfikacji z 1997 r.¹

Wykonywanie sankcji w perspektywie obowiązujących regulacji oraz założeń współczesnej polityki kryminalnej to bardzo złożony proces, uwzględniający wiele modyfikacji. Oznacza to w praktyce, że zarówno treść poszczegól-

¹ Dyskusja we wskazanym obszarze nie jest zbyt rozległa, mimo wagi problematyki. Na wskazany problem nowelizacji KKW w literaturze zwracają uwagę: *K. Postulski*, Postępowanie przed sądem w zmienionym Kodeksie karnym wykonawczym, s. 107–127; *tenże*, Kodeks karny wykonawczy, s. 3 i n.; *S. Lelental*, Kodeks karny wykonawczy, 2014, s. 43 i n. Innym źródłem do analizy w tym obszarze jest dokumentacja z procesu legislacyjnego, zwłaszcza projekt przedmiotowej ustawy wraz z uzasadnieniem (Druk sejmowy Nr 3961) oraz sporządzone na potrzeby tego procesu na zlecenie Biura Analiz Sejmowych opinie prawne. Dostępne pod adresem: <http://www.sejm.gov.pl/prace>.

nych sankcji, czy też innych środków reakcji na przestępstwo, jak i sam przebieg postępowania wykonawczego mogą w jednostkowych przypadkach przebiegać bardzo odmiennie, mimo założenia, że realizujemy tę samą rodzajowo sankcję. Starając się sprostać tym wyzwaniom KKW zbudowany został w oparciu o cały szereg zasad, które w charakterystyczny sposób kształtują szczegółowe rozwiązania w zakresie tej gałęzi prawa². W perspektywie rozległych kompetencji organów do modyfikacji treści orzeczeń karnych istotna staje się zasada praworządności. Oznacza ona, że tryb i formy działania wszystkich uczestników postępowania wykonawczego wynikać muszą z przepisów KKW i aktów wykonawczych wydanych na jego podstawie, a gwarantem ich należytego przestrzegania jest ostatecznie sąd. Skazany w toku postępowania wykonawczego zachowuje wszystkie prawa i wolności wynikające z Konstytucji RP, które nie zostały odjęte mu na mocy ustawy i prawomocnego orzeczenia. Nie oznacza to jednak, że skazany nie może być pozbawiony określonych praw i wolności. Kodyfikacja z 1997 r. wyraźnie podkreśliła, że wszystkie regulacje wkraczające w sferę praw i obowiązków skazanych muszą wynikać z przepisów rangi ustawy lub być następstwem orzeczenia wydanego na podstawie ustawy. Kodeks idzie jeszcze dalej, w art. 5 KKW stanowi, że skazany jest podmiotem określonych w niniejszym kodeksie praw i obowiązków. Podkreślenie podmiotowości skazanego jest skutecznym mechanizmem umacniającym jego pozycję w prawie karnym wykonawczym, ma to istotne znaczenie w kontekście założeń postępowania wykonawczego, gdzie niejednokrotnie skazany wobec organów wykonawczych pozostaje w stosunku uzależnienia i podległości. Dlatego ogromnie ważne jest precyzyjne określenie elementów stosunku prawnego łączącego skazanego z organami prawa karnego wykonawczego i to zarówno w sferze praw skazanego, jak i jego obowiązków.

Na straży wskazanego standardu stoi sąd. Bezpośrednim wyrazem tego stanu rzeczy jest tzw. zasada podporządkowania sądowi procesu wykonywania orzeczeń. Zasada ta jest wyraźną konsekwencją rozwoju prawa karnego wykonaw-

² W uzasadnieniu rządowego projektu KKW, w jego pierwotnej wersji, w odniesieniu co do zasad (założeń) stwierdza się, że w celu dokonania gruntownej reformy prawa karnego wykonawczego oraz ułatwienia jego interpretacji określa się główne zasady prawne oraz system wartości, które stanowią podstawę nowego KKW – z 1997 r. Do podstawowych wartości należą przede wszystkim poszanowanie praw ludzkich skazanych, humanitarne, godne, sprawiedliwe i zindywidualizowane ich traktowanie, ochrona społeczeństwa przed przestępczością, współdziałanie społeczeństwa w realizacji zadań polityki karnej, minimalizacja społecznych kosztów wykonywania kar. Określenie podstawowych wartości w prawie karnym wykonawczym ułatwić powinno w przyszłości jednolitą interpretację przepisów w postępowaniu wykonawczym. Formułowanie zasad przyjmujących określone wartości stanowi tradycję polskiego prawa i przewidywane jest w licznych dokumentach międzynarodowych proklamujących ochronę praw człowieka. Nowe kodeksy karne – z 1997 r. z uzasadnieniami, Warszawa 1997, s. 525 i 526.

czego. W toku ewolucji tej gałęzi prawa obserwujemy stały proces zwiększania się sfery postępowania wykonawczego oddawanej w gestię organów sądowych. Dotyczy to zarówno podejmowanych wprost decyzji w przedmiocie wykonywania określonych kar i środków reakcji na przestępstwo oraz kontroli nad przebiegiem postępowania wykonawczego.

Zmiany wprowadzone wskazaną wyżej ZmKKW w pewnym sensie zakwestionowały, a co najmniej mocno podważyły, wyróżnione na wstępie niniejszego opracowania założenia aksjologiczne, które leżą u podstaw uchwalonego w 1997 r. KKW. Wprowadzenie do kodeksu rozwiązań, które różnią się od jego wstępnych założeń, sprowadza niebezpieczeństwo braku spójności szczegółowych regulacji, co może wprowadzać pewien zamęt interpretacyjny oraz wpływać na wartość prakseologiczną istniejących rozwiązań normatywnych. Względnie prowadzić może do niekonsekwencji, czy też błędów legislacyjnych.

Wątpliwości budzą, już na samym wstępie, uwagi dotyczące ogólnych założeń projektu ZmKKW przedstawione w uzasadnieniu. Pozostają one w wyraźnym dysonansie do podstawowych założeń KKW, które były podstawą uchwalonej w 1997 r. ustawy. Projektodawcy stwierdzają bowiem, że: „Podstawowym celem reformy prawa jest poprawienie funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, tj. usprawnienie procedur, zmniejszenie kosztów postępowań, skrócenie czasu ich trwania, a także – w odniesieniu do postępowania wykonawczego w sprawach karnych – zwiększenie efektywności orzekanych kar. Obecnie obowiązujące w tym zakresie regulacje obarczone są istotnymi wadami, prowadzącymi przede wszystkim do przewlekłości postępowania, jego nieefektywności oraz nieuzasadnionej kosztowności. Zasadnicze kierunki zmian zaproponowane w niniejszym projekcie to:

- 1) zniesienie zasady zaskarżalności wszystkich postanowień w postępowaniu wykonawczym i wprowadzenie możliwości zaskarżania tylko orzeczeń najbardziej istotnych dla skazanego, jak np. tych związanych z pozbawieniem wolności;
- 2) zniesienie zasady udziału stron we wszystkich posiedzeniach, gdyż całkowicie wystarczające i bardziej racjonalne jest stworzenie takiej możliwości w sprawach najistotniejszych;
- 3) odwrócenie zasady dotyczącej wykonalności postanowień w postępowaniu wykonawczym; generalnie powinny one stawać się wykonalne z chwilą wydania, nie zaś uprawomocnienia, jak to jest dotychczas (...)”³.

Przyjęta konstrukcja oparta na wskazanych założeniach w dużej mierze odbyła się kosztem zasady gwarancyjnej, zasady bezpośredniości, kontrydykto-

³ Uzasadnienie projektu ustawy, Druk sejmowy Nr 3961, s. 1, <http://www.sejm.gov.pl/prace>.

ryjności, instancyjnej kontroli oraz fundamentalnej dla całego prawa karnego zasady humanitaryzmu i poszanowania godności ludzkiej skazanego. To przeciwstawienie wartości skłaniać musi do bardzo drobiazgowej, rzetelnej i spokojnej analizy skutków wprowadzonych zmian. Narzuca niejako obowiązek, ustalenia, że zmiany te są niezbędne, w kontekście celów i zadań prawa karnego, a zwłaszcza prawa karnego wykonawczego.

§ 2. Właściwość sądu w postępowaniu wykonawczym

Na znacznie rozbudowany proces wykonywania orzeczeń karnych z jednej strony składają się rozstrzygnięcia o charakterze procesowym dotyczące samego wykonania kary oraz decyzje w przedmiocie sposobu i metod wykonywania zastosowanych kar. W rozbudowanej strukturze organów postępowania wykonawczego zupełnie szczególna pozycja przypada tzw. organom sądowym w ich najszerszym rozumieniu (organy orzekające i pozostałe organy sądowe tzw. sądowe organy uczestniczące). Formy aktywności tych organów można ująć za Z. Świdą⁴ w trzech podstawowych kategoriach:

- 1) czynności sądu związane ze skierowaniem każdego prawomocnego (wykonalnego) orzeczenia do wykonania, w tym czynności o charakterze administracyjnym realizowane na potrzeby postępowania wykonawczego;
- 2) różne formy sądowego nadzoru i kontroli nad wykonaniem orzeczeń; oraz
- 3) orzekanie/wydawanie postanowień/decyzji modyfikujących wykonywanie orzeczonych kar (środków reakcji na przestępstwo).

W przypadku ostatniej wymienionej kategorii, należy wyraźnie podkreślić, że zastrzeżone dla sądu rozstrzygnięcia o charakterze merytorycznym to najdalej idące modyfikacje postępowania wykonawczego. Kodeks karny wykonawczy, tworząc bardzo elastyczny system oparł go, w jego najbardziej wrażliwych elementach, na doświadczeniu, wiedzy i kompetencji organów sądowych.

W tej perspektywie bardzo ważnym przedsięwzięciem jest prawidłowe ustalenie właściwości sądu w toku postępowania wykonawczego i tej kwestii należy poświęcić nieco uwagi, tym bardziej że regulacje w tym obszarze uległy w ostatnim okresie zasadniczej zmianie. W ramach art. 3 § 1 KKW utrzymana została zasada generalna, stanowiąca że w postępowaniu wykonawczym właściwy jest sąd, który wydał orzeczenie w I instancji. Zasada ta przed nowelizacją z 2011 r. obwarowana była całym szeregiem wyjątków, tworząc dość skomplikowany i stwarzający praktyczne problemy system. Po zmianach część problemów zniknęła, ale niestety w ich miejsce pojawiły się nowe, co w ostatecznym rozrachun-

⁴ Z. Świda, w: T. Szymanowski, Z. Świda, Kodeks karny wykonawczy, s. 19.

ku uzasadnia dość krytyczną ocenę przyjętych rozwiązań. Ciągłe próba ustalenia właściwości sądu w postępowaniu wykonawczym to zadanie dość trudne i wymagające sporej uwagi.

Pierwsza trudność to wprowadzenie, już w art. 3 § 1 KKW, tzw. współzasady, w ramach której w stosunku do skazanego lub sprawcy przebywającego w okręgu innego sądu właściwy w postępowaniu dotyczącym wykonania orzeczenia jest sąd równorzędny, w którego okręgu skazany lub sprawca ma miejsce stałego pobytu. Ustawodawca w konsekwencji przyjętej nowelizacji stworzył mechanizm tzw. przemiennej właściwości, uzależniony od miejsca stałego pobytu skazanego. Pozostawił jednocześnie przestrzeń do dalszych w tym zakresie wyjątków, regulowanych w drodze ustawy (art. 3 § 1 *in fine* KKW).

Właściwość przemienne w ocenie projektodawców uzasadniona jest względami praktycznymi. Statystyka wskazuje, że najczęściej orzekana, w praktyce sądów polskich, jest kara pozbawienia wolności z warunkowy zawieszeniem jej wykonania. Zatem właściwe jest skupienie procesu wykonawczego w jednym sądzie, tj. w sądzie właściwym dla miejsca stałego pobytu skazanego. W konsekwencji przyjętych rozwiązań mamy do czynienia z pozytywnym określeniem ogólnej właściwości dwóch wskazanych w art. 3 § 1 KKW sądów. Oznacza to, że jeżeli w zakresie danego postępowania incydentalnego nie ma inaczej (osobno i wyraźnie w treści przepisu ustawowego) ukształtowanej właściwości swoje zastosowanie musi znaleźć wskazana zasada.

Miejsce stałego pobytu skazanego to stan faktyczny, najczęściej bardzo prosty do ustalenia. Należy go wyraźnie odróżniać od cywilistycznego pojęcia miejsce zamieszkania. To ostatnie związane jest z potrzebą ustalenia zamiaru stałego pobytu, czyli stwierdzeniem na podstawie zobiektywizowanych przesłanek, czy typowana miejscowość jest głównym ośrodkiem aktywności życiowej skazanego. W tej perspektywie wskazana zmian jawi się jako swoiste uproszczenie reguł ustalania właściwości. Jednak rodzi ona pewne niebezpieczeństwo, które już się ujawniło w praktyce, chodzi o tzw. turystykę wykonawczą. Przemienne właściwość, determinowana jedynie stanem faktycznym w zakresie pobytu skazanego, wywołuje proceder poszukiwania sądu, który prowadzi najbardziej liberalną praktykę w zakresie postępowania wykonawczego. Skazany uzyskał tym samym możliwość wyboru sądu, przed którym toczyć będzie się postępowanie. Co więcej, będzie mógł w trakcie dokonywać w tym zakresie zmian, zapewne będzie to powodowało dalsze trudności w zakresie realizowanego postępowania.

Innym problemem właściwości ustalonej według miejsca pobytu skazanego lub sprawcy, na który słusznie zwraca uwagę *S. Lelental*, jest kwestia właściwości sądu w toku wykonywania warunkowego umorzenia postępowania karnego (art. 177 KKW) oraz warunkowego zawieszenia wykonania kary (art. 178 KKW), gdy sąd zastosował dozór, a w I instancji orzekał w tych przypadkach

sąd okręgowy⁵. Nowelizacja, w ramach obu wskazanych przepisów, zniosła dwa istniejące wyjątki w postaci właściwości w tych przypadkach sądu rejonowego, w którego okręgu dozór był lub miał być wykonywany (odsyłając w konsekwencji do zasady ogólnej z art. 3 § 1 KKW). Obecnie będzie to sąd okręgowy, który orzekał w I instancji, bądź równorzędny sąd okręgowy, wyznaczony jako ten, który jest właściwy ze względu na miejsce stałego pobytu skazanego/sprawcy. Sytuacja ta obciąża orzecznictwem w tych sprawach sądy okręgowe. Oddala kuratorów od właściwego sądu – zespoły kuratorskie działają w ramach sądów rejonowych. Poza tym, art. 170 KKW stanowi, że sprawowanie dozoru powierza się kuratorowi sądowemu tego sądu rejonowego, w okręgu którego środek ten jest lub ma być wykonywany (nadzór i orzekanie we wskazanych przypadkach pozostaje w sądzie okręgowym). Wreszcie zmiana ta utrudnia dotarcie do sądu samemu skazanemu. Trudno uznać to za usprawnienie postępowania wykonawczego, czy też zwiększenie jego efektywności. Nie jest to także, jak się wydaje, redukcja nieuzasadnionych kosztów.

Dość osobliwy jest wyjątek sformułowany w ramach art. 3 § 1a KKW. Zgodnie z przywołanym przepisem, jeżeli skazany jest pozbawiony wolności w tej lub innej sprawie, w postępowaniu dotyczącym wykonywania wyroku skazującego na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania właściwy jest sąd, który wydał wyrok w I instancji. Mamy tutaj do czynienia ze swoistym zawężeniem zasady z art. 3 § 1 KKW. W przypadku skazania na bezwzględną karę pozbawienia wolności, jeżeli jednocześnie skazany jest pozbawiony wolności, wyłączona jest przemienna właściwość. W świetle art. 242 § 1 KKW i użytego w art. 3 § 1a KKW sformułowania „pozbawiony wolności” przyjąć możemy, że ten wyjątek dotyczy także tymczasowo aresztowanych, w okresie wykonywania tego środka zapobiegawczego. Jeżeli skazany/tymczasowo aresztowany nie będzie rzeczywiście pozbawiony wolności wszystko wraca do ogólnej reguły z art. 3 § 1 KKW, przynajmniej do czasu ponownego osadzenia w jednostce penitencjarnej, niezależnie od podstawy tego osadzenia.

Podobnie jak przed nowelizacją, najliczniejsza grupa wyjątków od ogólnej właściwości wskazanej w art. 3 § 1 KKW dotyczy sądu penitencjarnego. Sąd penitencjarny to zgodnie z treścią art. 3 § 2 KKW sąd okręgowy. Wydziały (sekcje) penitencjarne i nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń karnych są powołane do wykonywania zadań sądu okręgowego określonych głównie w KKW. Właściwość ta dotyczy zarówno sfery orzekania w kwestiach związanych z wykonywaniem orzeczenia, jak i sfery administracyjno-organizacyjno-nadzorczej w postępowaniu wykonawczym (odpowiedzialność za organizację i techniczną stronę wykonywania orzeczeń karnych oraz ogólną formułę kontroli procesu wykonywania

⁵ S. Lelental, Kodeks karny wykonawczy, 2014, s. 44.

tych orzeczeń). W zakresie właściwości rzeczowej (czyli wskazania jaki sąd ma uprawnienia i obowiązek dokonania konkretnej czynności lub określonego zespołu czynności) sądu penitencjarnego Kodeks karny wykonawczy konstruuje zasadę, iż właściwość ta musi wynikać wyraźnie z treści konkretnego przepisu kodeksu. Zatem nie może ona mieć charakteru domyślnego. Wynika to z kodeksowego założenia, że działalność orzecznicza sądu penitencjarnego jest swoistym wyjątkiem od ogólnej zasady. Znacząco upraszczając można stwierdzić, że sąd penitencjarny jest właściwy rzeczowo w sprawach dotyczących skazanego na karę pozbawienia wolności od momentu osadzenia go w zakładzie karnym.

Przepis art. 3 § 2 KKW określa ogólnie także właściwość miejscową sądu penitencjarnego. Z treści wskazanej regulacji wynika, że właściwy miejscowo jest ten sąd penitencjarny, w którego okręgu faktycznie przebywa skazany, chyba że ustawa stanowi inaczej. Ustawowe sformułowanie „przebywa” powinno być interpretowane jako „znajduje się”. Przebywanie skazanego w zakładzie karnym lub areszcie śledczym, jest sytuacją faktyczną i wynika z uprawnionych decyzji (rozstrzygnięć), podjętych w toku postępowania wykonawczego przez kompetentne organy tego postępowania.

Od wskazanej wcześniej ogólnej zasady w zakresie właściwości miejscowej sądu penitencjarnego istnieje kilka odstępstw:

- 1) postanowienie o odwołaniu przerwy w toku wykonywania kary pozbawienia wolności wydaje ten sąd, który jej udzielił (art. 156 § 2 KKW);
- 2) właściwość sądu, który udzielił tzw. pierwszej przerwy przewidziana jest także w sytuacji udzielania dalszych przerw w zakresie wynikającym z art. 151 w zw. z art. 153 § 2 KKW (art. 153 § 3 KKW);
- 3) identyczny wyjątek (właściwość tzw. sąd pierwszej przerwy) dotyczy przerwy udzielanej w okresie roku od dnia zakończenia poprzedniej przerwy i powrotu po niej do zakładu karnego (art. 153 § 5 KKW w zw. z art. 153 § 3 KKW);
- 4) w sprawach związanych z wykonywaniem (art. 163 § 2 KKW) postanowienia o warunkowym zwolnieniu właściwy jest ten sąd penitencjarny, który udzielił zwolnienia, a jeżeli warunkowo zwolniony przebywa w okręgu innego sądu, właściwy jest sąd penitencjarny, w którego okręgu skazany ma miejsce stałego pobytu (art. 163 § 1 KKW);
- 5) w sytuacji odwołania warunkowego zwolnienia właściwy jest także ten sąd penitencjarny, który udzielił zwolnienia, a jeżeli warunkowo zwolniony przebywa w okręgu innego sądu, właściwy jest sąd penitencjarny, w którego okręgu skazany ma miejsce stałego pobytu (art. 163 § 1 KKW).

Wskazane tu postępowania incydentalne mają charakter wyjątku od ogólnej zasady, że właściwy jest ten sąd penitencjarny, w okręgu którego skazany przebywa (art. 3 § 2 KKW). Tutaj pamiętać musimy, że określenia „sąd penitencjarny, w okręgu którego skazany przebywa” oraz określenie „sąd penitencjarny, w któ-

rego okręgu skazany ma miejsce stałego pobytu” nie są pojęciami tożsamymi. To drugie określenie musi być rozpatrywane bezpośrednio przez pryzmat zamiaru skazanego przebywania w określonym miejscu przez dłuższy czas.

Na zasadzie wyjątku (art. 3 § 3 KKW) ukształtowana jest także właściwość w stosunku do osób skazanych przez sąd wojskowy, w sprawach zastrzeżonych na rzecz sądu penitencjarnego. W takich przypadku orzekać będzie wojskowy sąd garnizonowy.

Najtrudniejsza i wymagająca sporej uwagi jest grupa wyjątków rozsiana po dalszych częściach kodeksu i przewidziana w innych ustawach. Jest to bardzo duża grupa regulacji nie zawsze racjonalnie wyodrębnionych, co sprawia niejednokrotnie wrażenie przypadkowości. W ramach tych wyjątków można wskazać na:

- 1) art. 43 § 3 i 4 KKW – wykonywanie nawiązki i świadczenia pieniężnego w przypadku gdy ich beneficjentem ma być Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej;
- 2) art. 13 § 1 KKW – wyjaśnienie wątpliwości co do wykonania orzeczenia lub obliczenia kary;
- 3) art. 24 KKW – zmiana lub uchylenie postanowień w nadzwyczajnym trybie;
- 4) art. 37 § 2 KKW – zatarcie skazania;
- 5) art. 55 KKW – wykonywanie kary ograniczenia wolności;
- 6) art. 87 § 4 KKW – zgoda na przebywanie dziecka wraz z matką w domu dla matki i dziecka zorganizowanym przy zakładzie karnym;
- 7) art. 181a § 3 KKW – wykonywanie obowiązków w ramach środków karnych;
- 8) art. 199a KKW – wykonywanie środków zabezpieczających;
- 9) art. 93 i 69 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich⁶ w zw. z art. 10 § 4 KK – gdzie kompetencje powierzone są sądowi rodzinnemu w zakresie wykonywania kar orzeczonych wobec nieletnich;
- 10) art. 11 ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym⁷ – sporządzenie karty karnej.

Szkoda, że nie udało się przy okazji omawianej nowelizacji uporządkować kwestii właściwości sądu. Wydaje się, że zmiany dostarczają nowych, wcześniej nieznanych problemów w miejsce starych i przez orzecznictwo już opianowanych. Będzie to w praktyce wymagało uszczegółowienia za pomocą nowego orzecznictwa. Rzecz jest o tyle istotna, że jak trafnie stwierdza *K. Postulski*

⁶ Ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 382).

⁷ Ustawa z 24.5.2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 654 ze zm.).

– prawidłowe ustalenie właściwości sądu (zarówno rzeczowej, jak i miejscowej), jest jednocześnie ustaleniem, że jest on kompetentny do dokonania określonej czynności procesowej. Ustalenie właściwości sądu jest zatem obowiązkiem każdego sądu. Skutki naruszenia w tym zakresie należy rozpatrywać nie tylko w kategoriach procesowych, jako względne lub bezwzględne przesłanki odwoławcze, ale też jako naruszenie zasady praworządności⁸. Problemy w tym zakresie ponadto będą wpływać na sprawność orzecznictwą, w pewnym sensie osłabiając cele nowelizacji związane z szybkością postępowania wykonawczego.

§ 3. Zasada niezaskarżalności postanowień

Nowa treść art. 6 § 1 KKW zmieniła zasadniczo zasadę skargowości i kontroli w postępowaniu wykonawczym. Nowelizacja istotnie ogranicza możliwości zaskarżania postanowień wydanych w postępowaniu wykonawczym, należy odebrać to jako znaczącą ingerencję w konstytucyjne prawa skazanego (zresztą twórcy rozwiązań w uzasadnieniu są niekonsekwentni, z jednej strony, mówią, że skazany może inicjować postępowania incydentalne, brać w nich udział jako strona postępowania, a następnie z przyczyn wyłącznie dotyczących szybkości i sprawności postępowania ograniczają go w konstytucyjnym prawie do obrony – razić musi to przeciwstawienie)⁹. Stara konstrukcja podkreślała pozycję skazanego jako strony w postępowaniu wykonawczym. W tym miejscu zaznaczyć należy, że uwaga ta dotyczyła wyłącznie postępowania przed sądem (skazany w pozostałych sytuacjach był i jest zdecydowanie bardziej ograniczony). Ustawodawca konstruując kodeks w 1997 r. przyznał skazanemu pozycję strony w tym postępowaniu, z możliwością zaskarżania wszystkich postanowień (z wyłączeniem wyjątkowo tych, które ustawodawca traktował w przeszłości jako niezaskarżalne, czyli art. 7 § 4 i 5, art. 42 § 3, art. 76 § 2, art. 252 § 2 KKW od 2009 r. zastąpiony przez art. 223c KKW). Oznaczało to, że skazany zgodnie z Konstytucją RP ma prawo bronić swoich interesów także na tym etapie postępowania karnego. Kontrola instancyjna charakteryzuje się dwoma zasadniczymi cechami, po pierwsze, uruchamia ją wniosek osoby zainteresowanej w zreformowaniu danej decyzji, a po drugie, jest to kontrola osądzająca, a nie interwencyjna. Reformacja decyzji nie następuje w formie nakazowej. Organ kontrolujący w ramach swoich kompetencji nie narzuca organowi kontrolowanemu sposobu

⁸ K. Postulski, Postępowanie przed sądem w zmienionym Kodeksie karnym wykonawczym, s. 109.

⁹ Uzasadnienie projektu ustawy Druk sejmowy Nr 3961, s. 1–2, <http://www.sejm.gov.pl/prace>.